PAPER DETAILS

TITLE: COVID-19 Pandemi Sürecinde Alan Uygulamasi Yapmak: Bir Odak Grup Çalismasi

AUTHORS: Sultan KIREMITCI,Sinan AKÇAY

PAGES: 161-181

ORIGINAL PDF URL: https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1935530

Toplum ve Sosyal Hizmet
ISSN: 2147-3374 / E-ISSN: 2602-280X

Araştırma Makalesi / Research Article

COVID-19 Pandemi Sürecinde Alan Uygulaması Yapmak: Bir Odak Grup Çalışması

Doing Field Practice During the COVID-19 Pandemic Process: A Focus Group Study

Sultan KİREMİTCİ[1], Sinan AKÇAY[2]

[1]Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, sultankiremitci@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-7316-6648

[2] Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, sinan.akcay@selcuk.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9485-5891

Başvuru: 20.08.2021
Kabul: 12.12.2021

Atıf:
Kiremitci, S. ve Akçay, S. (2021). Covid-19 pandemi sürecinde alan uygulaması yapmak: Bir odak grup çalışması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, Covid-19 Özel Sayı Cilt 1, 161-181. DOI: 10.3347/tsh.985522

ÖZET

Sosyal hizmet eğitimi için büyük bir öneme sahip olan alan uygulaması, COVID-19 pandemisinden etkilenen alanlardan biridir. Pandemi sebebiyle alınan önlemler çerçevesinde yükseköğretimin uzaktan eğitim yöntemleriyle sürdürülmesine karar verilmesinin ardından sosyal hizmet kurum ve kuruluşlarında alan uygulaması yapan öğrenciler bu sürece uzaktan eğitim yoluyla devam etmiştir. Alan uygulamasına yüz yüze başlayıp bu süreci uzaktan eğitim yöntemleriyle tamamlayarak sosyal hizmet bölümünden mezun olanların deneyimlerini keşfetmek amacıyla nitel araştırma yöntemiyle yapılan bu çalışmada fenomenolojik yaklaşım kullanılmıştır. Farklı üniversitelerin sosyal hizmet bölümlerinden 2020 yılında mezun olan 15 katılımcı ile 5 kişilik 3 farklı odak grup görüşmesi yapılarak araştırmanın verileri oluşturulmuştur. Görüşmelerden elde edilen veriler tematik analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda alan uygulamasının önemine yönelik düşünceler, uzaktan eğitim sürecine yönelik deneyimler ve alan uygulamasını yüz yüze tamamlayamadan mezun olmak ana temalarına ulaşılmıştır. Araştırmanın sonuçları çerçevesinde alan uygulamasına yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: *Alan uygulaması, covid-19, odak grup, sosyal hizmet eğitimi.*

ABSTRACT

Field practice which is of great importance for social work education, is one of the areas affected by the COVID-19 pandemic. After the decision to continue higher education with distance education methods within the framework of the measures taken hence pandemic, students who applied field practice in social service institutions and organizations continued this process through distance education. The phenomenological approach was used in this study, which was carried out with the qualitative research method in order to explore the experiences of those who graduated from the social work department by starting the field practice face to face and completing this process with distance education methods. The data of the research was created by conducting 3 different focus group interviews with 5 people with 15 participants who graduated from social work departments of different universities in 2020. The data obtained from the interviews were analyzed by thematic analysis method. As a result of the analysis, the main themes of thoughts on the importance of field practice, experiences in the distance education process and to graduate without completing the field practice face to face were reached. Within the framework of the results of the research, suggestions for field application were presented.

Keywords: *Field practice, covid-19, focus group, social work education.*

GİRİŞ

Uygulama temelli bir meslek ve akademik disiplin olan sosyal hizmette (IFSW, 2014) uygulama boyutu, eğitimin önemli ve ayrılmaz bir parçası (Dhemba, 2012; Papouli, 2014; Walsh vd., 2019) olarak görülmekte ve sosyal hizmet eğitimi bu doğrultuda düzenlenerek öğrencilerin uygulama deneyimi kazanması (Çelik, 2011) amaçlanmaktadır. Bu bağlamda sosyal hizmet eğitimi, derslerde öğrenilen ve uygulama için bilimsel bir temel sağlayan teorik bilgiler (Dhemba, 2012) ve bu bilgilerle uygulamanın bütünleştirilmesini sağlayan alan temelli eğitimden (Fortune vd., 2008; Dhemba, 2012) oluşmaktadır.

Alan uygulaması, öğrencilerin uygulama yapma becerisi kazanması ve teorik bilgilerle uygulamanın bütünlüğünü kurabilmesi açısından büyük bir öneme sahiptir (Bogo, 2006; Lee, 2006; Erbay vd., 2013; Azman vd., 2020). Bunun yanı sıra alan uygulaması sürecinde öğrenciler birçok müracaatçı grubuyla mikro, mezzo ve makro boyutlarda çalışma yapabilme (Bogo, 2006; Duyan, 2010; Papouli, 2014; Keeney vd., 2021); bu müracaatçıların ihtiyaçlarına yönelik müdahale planı geliştirme ve bu çerçevede müracaatçılara hizmet verme (Doğan ve Duyan, 2015: 106); kurumların işleyişlerini, hizmet verme süreçlerini öğrenme ve bu bağlamda deneyim kazanma (Başer ve Kırlıoğlu, 2019); uygulama yapılan kurum veya kuruluşların diğer kurum veya kuruluşlarla ilişkisini öğrenme (Kol, 2019: 35) fırsatı bulmaktadır. Alan uygulaması sürecinde öğrenciler kurum veya kuruluşlardaki mesleki uygulamalara (Kol, 2019: 35), müracaatçılarla yapılan görüşmelere katılabilmekte ve bu görüşmelerde meslek elemanlarını gözlemleyebilmekte veya kendileri görüşme yapma imkânı (Doğan ve Duyan, 2015: 107) bulmaktadır. Alan uygulaması sürecinde öğrencilerin bahsi geçen çalışmaları yapmak suretiyle pek çok becerisini geliştireceği ve yeni beceriler kazanacağı ifade edilebilir (Lee, 2006). Dhemba (2012: 3), alan uygulaması sürecinin teorik bilginin toplumun ihtiyaçları ile uyumlu hale getirilmesi ve öğrencilerin insanların sorunları üzerine düşünmek için sorumluluk alması noktasında bir fırsat olduğunu ifade etmektedir. Alan uygulaması süreci aynı zamanda öğrencilerin kendilerini tanımaları ve geliştirmeleri için de bir fırsat olarak değerlendirilmektedir (Doğan ve Duyan, 2015: 107).

Sosyal hizmet öğrencilerinin mesleki gelişimi açısından önemli bir belirleyici olan alan uygulamasını 2019'da ortaya çıkan COVID-19 pandemi süreci kaçınılmaz olarak etkilemiştir. 11 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization [WHO]) tarafından pandemi ilan edilen COVID-19' un (Marinoni vd., 2020: 8) Dünyaya hızlı bir şekilde yayılması sebebiyle ülkeler birtakım önlemler almıştır ve bu önlemler doğrultusunda pek çok ülke eğitim öğretime ara vermiştir (Dikmen ve Bahçeci, 2020). Dünya genelinde COVID-19' un yükseköğretim üzerindeki etkisinin araştırılması amacıyla yapılan bir çalışmada çalışmaya dahil olan yükseköğretim kurumlarının neredeyse tamamı COVID-19'dan etkilendiğini, %59'u bütün kampüs aktivitelerinin durduğunu ve kurumların tamamen kapandığını bildirmiştir (Marinoni vd., 2020: 11). Dünyada sosyal hizmet uygulama eğitiminde COVID-19 sebebiyle alınan önlemler çerçevesinde dijital imkanların kullanılarak bu sürecin yürütüldüğü yerlerin olduğu görülmektedir (Archer-Kuhn vd., 2020; Azman vd., 2020; Csoba ve

Diebel, 2020; Davis ve Mirick, 2021; Melero vd., 2021; Singh vd., 2021). Türkiye' de ise 11 Mart 2020 tarihinde ilk COVID-19 vakasının bildirilmesinin ardından çeşitli önlemler alınmaya başlanmıştır. Bu önlemlerden biri de 16 Mart 2020 tarihinde bütün eğitim kurumlarında eğitime 3 hafta ara verilmesidir (Karadağ ve Yücel, 2020). Ardından pandemi sebebiyle Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Genel Kurulu 2020 yılının bahar döneminde üniversitelerde eğitimi, uzaktan eğitim, açık öğretim ve dijital öğretim imkanları ile sürdürme kararı almıştır (YÖK, 2020). Dolayısıyla bu süreçte sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin eğitimlerine de YÖK Genel Kurulu'nun aldığı karar çerçevesinde devam edilmiştir. Bu sebeple sosyal hizmet bölümü öğrencileri 2019-2020 eğitim öğretim yılının bahar döneminde başlamış ve bir süre devam etmiş oldukları (yaklaşık 4-5 hafta) alan uygulamasına devam edememiş, uzaktan eğitim yöntemleriyle alan uygulaması sürecinin devam ettirilmesine kadar bir süre alan uygulamasına ara vermiş ve daha sonra uzaktan eğitim yöntemleri ile alan uygulaması derslerini sürdürmüştür.

Öğrencilerin bir kurum veya kuruluş içerisinde fiziksel olarak bulunması önemli bir öğrenme fırsatı olarak değerlendirilmektedir (Baciu ve Trancă, 2021: 180). Yukarıda verilen bilgilerde de görüldüğü üzere alan uygulaması öğrencilerin mesleki ve kişisel gelişimine pek çok katkı sağlamaktadır. Bunun yanı sıra öğrencilerin öğrendiği bilgileri alana aktarmayı başaramaması müracaatçılar için olumsuz sonuçlar doğurabilecek uygulamaları yapmalarına sebep olabilir (Beydili-Gürbüz, 2020: 2943). Bu bağlamda alan uygulamasının sosyal hizmet eğitimindeki önemi ve alan uygulaması sürecinin etkin geçirilmesinin gerekliliği anlaşılmaktadır. Örgün eğitim veren sosyal hizmet bölümlerinden COVID-19 pandemisi sürecinde alınan önlemler sebebiyle alan uygulamasına yüz yüze başlayıp bu süreci uzaktan eğitim yöntemleriyle tamamlayarak mezun olanların deneyimlerinin, bu duruma ilişkin görüşlerinin ve duygularının bu bağlamda önemli olduğu düşünülmektedir. Ulusal literatür incelendiğinde COVID-19 pandemisi ve sosyal hizmet eğitimini ele alan, sosyal hizmet akademisyenlerinin uzaktan eğitime yönelik görüşlerini ortaya koyan (Saruç ve Aslantürk, 2021) ve sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin pandemiye ve uzaktan eğitime ilişkin tutumları ile psikolojik sağlamlıklarını araştıran (Selçuk vd., 2021) çalışmaların mevcut olduğu görülmektedir. Ancak ulusal literatürde COVID-19 pandemisi sürecinde alınan önlemler sebebiyle alan uygulamasına yüz yüze başlayıp bu süreci uzaktan eğitim yöntemleriyle tamamlayan öğrencilerin deneyimlerine yönelik bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu araştırma COVID-19 pandemisi sürecinde alınan önlemler sebebiyle alan uygulamasını yüz yüze tamamlayamadan sosyal hizmet bölümünden mezun olanların deneyimlerinin, bu duruma ilişkin görüşlerinin ve duygularının keşfedilmesi amacını taşımaktadır. Araştırmanın literatürdeki bu boşluğu doldurması bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

YÖNTEM

Nitel araştırma tasarımına göre şekillendirilen bu çalışmada fenomenolojik yaklaşım kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda bireylerin olaylara ve sosyal dünyalarına yönelik algıları, düşünceleri,

değerlendirmeleri ve deneyimlerinin öğrenilmesi ve ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır (Kümbetoğlu, 2017). Fenomenolojik yaklaşım, bireyin deneyimini detaylı bir şekilde incelemeye odaklanır, bu deneyimin birey için anlamını anlamaya çalışır ve deneyimi farklı boyutlarıyla ele alır (Tekindal ve Uğuz-Arsu, 2020).

Çalışma Grubu

Bu araştırma, alan uygulamasına yüz yüze başlayıp pandemi sürecinde alınan önlemler sebebiyle alan uygulamasını uzaktan eğitim yöntemleriyle tamamlayarak sosyal hizmet bölümünden 2020 yılında mezun olan kişilerle yürütülmüştür. Araştırmaya alan uygulamasını hem uzaktan eğitim sürecinde hem de uzaktan eğitim süreci öncesinde deneyimleyen sosyal hizmet bölümü mezunlarının dahil edilmesinde her iki durum hakkında da bilgi ve fikir sahibi olmaları ve araştırmaya daha çok katkı verebilecekleri düşüncesi etkili olmuştur. O sebeple çalışma, alan uygulamasına tamamen uzaktan eğitim sürecinde devam edenler yerine alan uygulamasının bir kısmına uzaktan eğitim öncesinde bir kısmına da uzaktan eğitim sürecinde devam edenlerle yürütülmüştür.

Amaçlı ve kartopu örnekleme yöntemlerinin kullanıldığı bu çalışmada kaynak kişi olarak alanda çalışan bir sosyal çalışmacıya ulaşılmıştır. Bu sosyal çalışmacı, alan uygulamasına yüz yüze başlayıp pandemi sebebiyle bu süreci uzaktan eğitim yöntemleriyle tamamlayarak sosyal hizmet bölümünden 2020 yılında mezun olan 5 kişiye ulaşmıştır ve bu 5 kişi de kendi çevresinden 11 kişiye ulaşmıştır. Ancak 1 kişi görüntü ve ses kaydının alınacak olması sebebiyle araştırmaya katılmak istememiştir. Bu şekilde kartopu örnekleme yöntemiyle 16 kişiye ulaşılmıştır ancak çalışma 15 kişiyle yürütülmüştür. Çalışmaya 9 farklı üniversitenin sosyal hizmet bölümünden mezun olan 15 kişi katılmıştır. 15 katılımcının 4' ü erkek 11' i kadındır. Katılımcıların yaşı en küçük 21 ve en büyük 25' tir. Katılımcıların hiçbiri herhangi bir işte çalışmamaktadır. Katılımcılardan 9'u mezun olduğu üniversitede 4. sınıfın güz ve bahar döneminde, 3'ü mezun olduğu üniversitede sadece 4. sınıfın bahar döneminde, 2'si mezun olduğu üniversitede 3. sınıfın bahar dönemi ve 4. sınıfın güz ve bahar döneminde ve 1'i mezun olduğu üniversitede 3. sınıfın bahar döneminde, 3.sınıf bittikten sonra yaz döneminde ve 4. sınıfın güz ve bahar döneminde alan uygulaması yapıldığını bildirmiştir. Öğrencilerin bu dönemlerde alan uygulaması yaptıkları gün sayısı bulundukları üniversitedeki müfredata göre farklılaşmaktadır.

Araştırmanın verileri, katılımcıların kendilerini grup içerisinde rahat bir şekilde ifade edebilmelerine, grup sürecinde birbirlerinden esinlenerek yeni bilgiler ortaya koyabilmelerine, konu üzerinde ortak bir şekilde deneyimlerini ele alabilmelerine olanak sağlayan odak grup görüşmesi yöntemiyle oluşturulmuştur. Nitekim katılımcıların bir konu ile ilgili "algıları, zihinsel şemaları, duyguları ve düşünceleri ile ilgili bilgiler" in öğrenilmeye çalışıldığı (Çokluk vd., 2011: 100) odak grup görüşmelerinde katılımcılar arasındaki etkileşim sayesinde daha derinlemesine bilgi elde edilebildiği (Kumral, 2010: Çokluk vd., 2011: Işık ve Semerci, 2019) vurgulanmaktadır. Odak grup görüşmelerine katılacak olan kişi sayısı hakkında farklı görüşler bulunmakla birlikte genellikle bu sayı 4-10 kişi arasında değişmektedir (Çokluk vd., 2011: 102). Bu araştırmada odak grup görüşmeleri 5

kişilik 3 farklı grupla gerçekleştirilmiştir. Grupların 5 kişilik oluşturulmasında yeterli grup etkileşimini sağlama ve moderatörün süreci daha iyi yönetebilmesi gibi hususlar etkili olmuştur. Grup etkileşiminin artırılması ve veri zenginliğinin sağlanması amacıyla farklı deneyimlere sahip olan (alan uygulaması yapılan süre ve farklı üniversite mezunu olma kriterleri bakımından) katılımcılar aynı gruplara dahil edilmiştir. Araştırmaya katılacak kişi sayısının belirlenmesinde veri doygunluğu esas alınmış olup verilerin tekrar etmeye başladığı görüldükten sonra görüşme yapılmamıştır.

Veri Oluşturma Araçları ve Veri Oluşturma Süreci

Çalışmada, yapılan literatür taraması çerçevesinde araştırmanın konusuna uygun olarak araştırmacılar tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile katılımcıların uzaktan eğitim sürecindeki deneyimleri ve alan uygulamasına yüz yüze devam edememelerinin kendilerine ve meslek yaşamlarına yansımalarına yönelik görüşleri öğrenilmeye çalışılmıştır. COVID-19 pandemisi sebebiyle görüşmeler çevrimiçi (Skype programı aracılığıyla) gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler 89 dakika, 103 dakika ve 118 dakika sürmüştür. Görüşmelerin hepsi bir oturumda tamamlanmıştır ancak görüşmelerden birinde 10 dakika dinlenme molası verilmiş ve 10 dakika sonra görüşmeye kaldığı yerden devam edilmiştir. Katılımcılara istedikleri soruya cevap verme veya vermeme hakları olduğu belirtilmiştir ve katılımcılardan ilgili soru için cevap vermeye gönüllü olanlar soruları cevaplandırmıştır.

Araştırmanın Etik Boyutu

Bilgilendirilmiş Onam Formu aracılığıyla katılımcılar, araştırma konusundaki hakları, araştırma için alınan bilgilerinin gizli tutulacağı, araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayandığı ve araştırmanın amacı, içeriği gibi konular hakkında bilgilendirilmiştir. Araştırma kapsamında yapılacak görüşmelerin çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiş olması sebebiyle Bilgilendirilmiş Onam Formunun imzalanması katılımcılardan istenmemiş olup form katılımcılara çevrimiçi ortamda gönderilmiştir. Bilgilendirilmiş onam formu ve araştırmacının verdiği bilgiler doğrultusunda katılımcıların sözlü onamları alınmış ve araştırmaya katılmaya gönüllü olanlar araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmaya görüşme kaydını kabul eden kişiler dahil edilmiştir ve bu kişilerin izinleri dahilinde görüşmeler sesli ve görüntülü olarak kaydedilmiştir. Böylelikle hangi katılımcının konuştuğu daha kolay anlaşılmış ve katılımcıların görüşme sürecinde gözlemlenmesi olanaklı hale gelmiştir.

Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Girişimsel olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 30/12/2020 tarih ve 2020/1999 no.lu karar ile araştırma onayı alınmıştır. Bununla birlikte araştırmanın yapılabilmesi için Sağlık Bakanlığı COVID-19 Bilimsel Araştırma Değerlendirme Komisyonu'ndan onay alınmıştır. Gizliliğin sağlanması amacıyla katılımcıların isimleri K1, K2, …, K15 şeklinde kodlanmıştır ve katılımcıların hangi üniversiteden mezun olduğu bilgisine yer verilmemiştir.

Verilerin Analizi

Yapılan 3 odak grup görüşmesinden elde edilen ses kayıtları deşifre edilmiştir. Görüşmelerden elde edilen veriler tekrar tekrar okunmuş ve ifadeler bütüncül bir şekilde anlaşılmaya çalışılmıştır. Verilerin analizinde tematik analiz yöntemi kullanılmıştır. Braun ve Clarke (2019)'a göre tematik analiz araştırmacının veriye aşina olması, ilk kodların oluşturulması, temaların aranması, temaların gözden geçirilmesi, temaların tanımlanması ve isimlendirilmesi, raporun hazırlanması olmak üzere 6 aşamadan oluşmaktadır. Verilerin analizi bu çerçevede MAXQDA programı kullanılarak yapılmıştır. Bulguların sunulduğu kısımda ilgili yerlerde doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

Araştırmanın Güçlü Yanları ve Sınırlılıkları

Araştırmanın farklı üniversite mezunlarından oluşan katılımcılarla yapılması sayesinde üniversiteye göre farklılaşan deneyimlerin yer almasının araştırma verilerini zenginleştirdiği düşünülmektedir. Katılımcılara ulaşılmasını sağlayan kaynak kişi sayesinde güven ilişkisi oluşturulmasının katılımcıların görüşmeler esnasında kendilerini açık ve samimi bir şekilde ifade etmeleri üzerinde olumlu bir etki oluşturduğu düşünülmektedir. Yukarıda belirtilen durumlar bu araştırmanın güçlü yönleri olarak değerlendirilmektedir.

Görüşmelerin çevrimiçi yapılması sebebiyle grup etkileşiminin sınırlı düzeyde sağlanması bu çalışmanın bir sınırlılığı olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca odak grup görüşmelerinin uzun sürmesinin katılımcıların görüşmenin sonlarına doğru yorulmalarına sebep olduğu ve bu durumun katılımcıların motivasyonlarını olumsuz etkilediği düşünülmektedir.

BULGULAR ve TARTIŞMA

Yapılan analiz sonucunda 3 ana temaya ulaşılmıştır: alan uygulamasının önemine yönelik düşünceler, uzaktan eğitim sürecine yönelik deneyimler ve alan uygulamasını yüz yüze tamamlayamadan mezun olmak. Bulgular alt temaların başlıkları altında sunulmuştur.

ALAN UYGULAMASININ ÖNEMİNE YÖNELİK DÜŞÜNCELER

Alan uygulamasının önemine yönelik düşünceler ana teması, alan uygulamasının sağladığı mesleki kazanımlarla ilgili düşünceler ve alan uygulamasının sağladığı kişisel kazanımlarla ilgili düşünceler alt temalarından oluşmaktadır.

Alan Uygulamasının Sağladığı Mesleki Kazanımlarla İlgili Düşünceler

Sosyal hizmet eğitiminde alan uygulaması, öğrencilere mesleki becerileri uygulama ortamında deneyimleyerek öğrenme fırsatı sunmaktadır (Fortune vd., 2008: 240). Öğrenciler alan uygulaması yaptıkları kurumlarda meslek elemanlarının bilgi ve tecrübelerinden yararlanarak, yapılan uygulamaları gözlemleyerek veya bizzat kendisi uygulama yaparak mesleki bilgi ve becerilerini geliştirme imkânı bulmaktadır.

Başer ve Kırlıoğlu (2019)'nun yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin alan uygulaması sürecinde sosyal çalışmacıların mesleki çalışmalarına yönelik gözlem yapabilme, kurum danışmanının

bilgisinden ve deneyimlerinden faydalanabilme imkânı buldukları ifade edilmektedir. Bu çalışmada da katılımcılar alan uygulaması sürecinde farklı meslek elemanlarının bilgi ve deneyimlerinden faydalandığını ve bu çerçevede mesleki açıdan geliştiğini ifade etmiştir:

"10-15 senelik hatta 20'den fazla senelik deneyimi olan tecrübesi olan farklı farklı üç sosyal hizmet uzmanıyla farklı farklı birimlerde üç sosyal hizmet uzmanı ile çalıştım. Üçünün ayrı ayrı çok başka deneyimleri vardı onlardan çok başka deneyimleri aldım. Bu yönden de çok benim için çok önemliydi, mesleki açıdan kendime katkısı oldu." (K3, K, 22 Yaş)

Alan uygulaması, öğrencilerin öğrendikleri teorik bilgileri alanda uyguladıkları bir süreçtir (Williamson vd., 2010: Marlowe vd., 2015). Nitekim katılımcılar öğrenilen teorik bilgilerin uygulamaya aktarılması ve somutlaştırılması bakımından alan uygulamasının önemli olduğunu ifade etmiştir:

"Eeee aynı şekilde teorinin yanında hocam mevzuatı da çok iyi öğreniyoruz ama alanda görmeyince mevzuat biraz havada kalıyordu. Bu anlamda alan uygulaması mevzuatın da oturmasını sağlıyordu bence." (K4, K, 23 Yaş)

"…biraz daha böyle okulda öğrendiğiniz sadece teorik olarak bildiğiniz şeylerin aslında gerçekten var olduğunu, gerçekten böyle işler yaptığımızı ya da neler yapabileceğimizin limitlerini sınırlarını görmüş oluyoruz. O yüzden aslında çok önemli." (K5, K, 22 Yaş)

Sosyal hizmet eğitiminde alan uygulaması öğrencilere müracaatçılarla iletişim kurma (Saruç ve Aslantürk, 2021), müracaatçıların sorunlarının analizi ve ihtiyaçlarının tespiti konularında çalışmalar yapma (Doğan ve Duyan, 2015) fırsatı sunmakta ve öğrencilerin gelişimine katkı sağlamaktadır. Doğan ve Duyan (2015)'ın yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin uygulama sürecinde öğrenilen teorik bilgiyi uygulamaya aktarabilme; alana çıkma, sosyal incelemelere katılma, kurumda yapılan görüşmelere katılma veya bizzat görüşme yapma konularında deneyim kazandıkları ve kendilerini geliştirdikleri; Başer ve Kırlıoğlu (2019)'nun yapmış olduğu çalışmada ise öğrencilerin alan uygulaması sürecinde müracaatçılarla karşılaşma, bireysel görüşmeye katılma, sosyal incelemeye gitme, müracaatçılara yönelik gözlem yapabilme, teori-pratik ilişkisini kurabilme imkânı buldukları ifade edilmektedir. Nitekim bu çalışmada da katılımcılar müracaatçılarla mesleki çalışmalar yapılması suretiyle öğrenilen teorik bilgilerin alana uygulanması ve mesleğe başlamadan önce süpervizör eşliğinde yapılan uygulamaların mesleğe başlandığında daha az sorunla karşılaşılmasını sağlaması bakımından önemli olduğunu ifade etmektedir:

"Ve üç yılda öğrendiğimiz teorik eğitimin pratiğe dökülmesi, farklı vakalarla karşılaşmak, o vakalara müdahale edebilmek, müracaatçılarla ön görüşmeler gerçekleştirebilmek bizim açımızdan mezun olmadan çok önemli olduğunu düşünüyorum. … ve farklı vakalar görerek hani nasıl müdahaleler gerçekleştirebilmemiz konusunda bizlere uygulama dersinin stajın çok büyük katkıları olduğunu düşünüyorum." (K8, K, 23 Yaş)

"Yani sosyal hizmet genelde daha doğrusu tamamen insan odaklı olduğu için insanları tanıma ve onlara uygun çözümler üretebilme odaklı bir meslek. Dolayısıyla mesleğe doğrudan atılmadan önce süpervizör eşliğinde ne kadar çok vakayla ne kadar çok farklı insan profili ile karşılaşırsanız meslekte yaşayacağınız zorluklar o kadar az olur. Çünkü her insan özünde biriciktir, farklıdır. Dolayısıyla farklı bir çözüm önerisi istiyor. Dolayısıyla yetkin bir sosyal hizmet uzmanı olabilmek adına yapacağımız uygulamaların sayısı ve niteliği oldukça önem arz ediyor diyebilirim özetle." (K7, E, 21 Yaş)

Katılımcıların ifadeleri değerlendirildiğinde meslek elemanlarının bilgi ve tecrübelerinden faydalanma, teorik bilgileri uygulama alanıyla bütünleştirme, müracaatçılarla çalışarak deneyim kazanma gibi mesleki olarak pek çok açıdan alan uygulamasının önemli olduğunu düşündükleri görülmektedir. Katılımcılar aynı zamanda alan uygulamasının yalnızca mesleki açıdan değil kişisel olarak da pek çok açıdan önemli olduğunu ifade etmiştir. Alan uygulamasının kişisel açıdan önemine bir sonraki alt temada yer verilmiştir.

Alan Uygulamasının Sağladığı Kişisel Kazanımlarla İlgili Düşünceler

Alan uygulaması öğrencilerin profesyonel olarak gelişmelerinin yanı sıra kişisel olarak gelişmeleri için de bir fırsattır (Papouli, 2014: Marlowe vd., 2015). Williamson ve diğerlerinin (2010) yapmış olduğu çalışmada öğrenciler alan uygulamasının sosyal hizmet mesleği için uygun olup olmadığını anlama konusunda kendilerine katkı sağladığını ifade etmiştir. Bu çalışmada ise katılımcılar alan uygulamasının kendini tanımak ve mesleği yapıp yapamayacağını görmek bakımından önemli olduğunu ifade etmektedir:

"Iıı hocam aslında ilk başta diğer arkadaşlarda nasıl bilmiyorum ama zaten staj yeri belirlerken bile alan uygulamasının önemini anlamış oluyoruz hani. Staj yerimizi belirlerken ilgi alanlarımıza yöneliyoruz daha çok. Bu bile aslında alan uygulamasının ne kadar önemli olduğunu gösteriyor kendimizi tanımamız açısından." (K4, K, 23 Yaş)

"Çünkü ilk defa mesleğinizi böyle yapabileceğiniz, kendinizi alanda görebileceğiniz, ben neyim hani ben ne olacağım en azından geleceğe yönelik de bir bakış açısı oluşturabileceğiniz yani ben olmuş muyum ben yapabiliyor muyum bu mesleği? Hani bu gibi birçok kritik şeye karar verebileceğiniz bir süreç aslında." (K5, K, 22 Yaş)

Alan uygulaması "kurumsal yapıyı tanıma" ve "kurumsal bir yapı içerisinde gözlem yapma" fırsatı sunar ve öğrencilerin gelişimine katkı sağlar (Saruç ve Aslantürk, 2021: 435). Nitekim bir katılımcı alan uygulamasının yalnızca mesleki uygulamaların yapılması ve öğrenilmesi noktasında değil aynı zamanda kurum kültürünü öğrenme, iş yaşamına alışma gibi katkılarından dolayı da önemli olduğunu ifade etmektedir:

"Alan uygulamasını sadece mesleki deneyim olarak görmüyorum ben. Hani tamam sosyal inceleme raporunu öğreniyoruz yazmasını işte bireysel görüşme yapmasını öğreniyoruz becerilerimizi geliştiriyoruz ama aynı zamanda kurum kültürünü öğreniyoruz işte erken kalkma disiplini

oluşturuyoruz. Yani ilerde meslek hayatımızda illa bizim karşımıza çıkacaktır kurum kültürüne alışma sürecinde uygulama yapmayanlar daha çok zorlanacaktır bence." (K4, K, 23 Yaş)

Williamson ve diğerlerinin (2010) yapmış olduğu çalışmada öğrenciler alan uygulaması sürecindeki deneyimlerinin, müracaatçılarla ve meslektaşlarla iletişime geçme konusunda kendine güvenini ve öz farkındalığını artırdığını ve becerilerine daha çok güvenmeye başladığını ifade etmiştir. Bu çalışmada da katılımcılar alan uygulamasının kendilerine özgüven kazandırması bakımından önemli olduğunu ifade etmişlerdir:

"… özellikle özgüvenimiz için yani kendimizin yeterli olduğumuzu düşünebilmemiz için o alana girmemiz gerekiyor diye düşünüyorum. Bize özgüven vermesi çok önemli yapabileceğimize dair." (K10, K, 24 Yaş)

Katılımcıların ifadeleri değerlendirildiğinde alan uygulamasını kendini tanıma, mesleği yapıp yapamayacağını anlama, kurum kültürünü öğrenme, özgüven kazanma gibi kişisel pek çok açıdan önemli olduğunu düşündükleri görülmektedir.

UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİNE YÖNELİK DENEYİMLER

Uzaktan eğitim sürecine yönelik deneyimler ana teması, uzaktan eğitim sürecinde yaşanan sorunlar ve uzaktan eğitim sürecinin olumlu yönleri alt temalarından oluşmaktadır.

Uzaktan Eğitim Sürecinde Yaşanan Sorunlar

Katılımcılar alan uygulamasına uzaktan eğitim yöntemleriyle devam ettikleri süreçte çeşitli nedenlerden kaynaklı sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Saruç ve Aslantürk (2021)'ün yapmış olduğu çalışmada sosyal hizmet akademisyenlerin çoğunluğu uygulamalı dersleri ders materyali paylaşma ve senkron şekilde yürüttüklerini, uygulama sürecinin teorik ders şekline dönüştürülmesi ile ilgili güçlükler yaşadıklarını bildirmişlerdir. Bu çalışmada da katılımcılar alan uygulamasına uzaktan devam ettikleri süreçte uygulamadan bağımsız çalışmaların yapıldığını belirtmiş ve bu durumu bir sorun olarak değerlendirmiştir:

"Ama dediğim gibi uygulama açısından yani tecrübe kazanamıyoduk. Çok vakalarla ilgili de çalışma yapmıyorduk açıkçası. Ya biz biraz stajdan bağımsız çalıştık aslında daha önce de söylediğim gibi akademik eğitimin bir devamıydı. Tek hani sorun açısından bakacak olursam bunu söyleyebilirim yani." (K9, K, 22 Yaş)

Danışmanlarıyla çevrimiçi görüşme yapmayıp sadece verilen ödevleri yaparak uzaktan eğitim sürecini geçiren bir katılımcı alan uygulamasının yapılamamasının uzaktan eğitim süreci için "başlı başına bir sorun" olduğunu ifade etmektedir:

"Bence stajın olmaması başlı başına bir sorundu bizim için. Zaten bütün dört senenin tek bir stajıydı. Bunun yarım kalması bizim için gerçekten sorundu ve biz staj yapmamış gibi hissediyoruz bazen açıkçası. O stajın özgüveni tam olarak gelmedi bir şeyler yapabildiğimizi görebilmenin özgüveni tam

olarak gelmedi bu noktada sıkıntı. Sonraki süreçte online eğitim de biz almadık hani dediğim gibi ödevler üzerinden makaleler üzerinden gittiği için o yüzden böyle hani ne bileyim online ders sıkıntılarıyla yüz yüze gelmedik hani online ders işlemenin bize getirdiği sıkıntısı hakkında bir fikrimiz yok." (K10, K, 24 Yaş)

Saruç ve Aslantürk (2021)'ün sosyal hizmet akademisyenleri ile yapmış olduğu çalışmada akademisyenlerin uygulamalı derslerin uzaktan eğitimle yürütüldüğü sırada uygulamalı derslerin yürütülmesinde yaşanılan belirsizlikle ilgili güçlükler yaşadığı, Davis ve Mirick (2021)'in yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin süpervizörlerine yeterli erişimin bulunmaması veya süpervizörlerinden yeterli desteği alamamalarının zaten zorlayıcı olan pandemi sürecinin daha kötü hale gelmesine sebep olduğu, Fortune ve diğerlerinin (2008) yapmış olduğu çalışmada ise alan uygulaması öğrencilerinin alan eğitmeni ile bilgi, beceri, başarı ve öğrenmedeki güçlü ve zayıf yönlerin tartışılması ve süreç raporlarıyla ilgili alan eğitmeninden geribildirim alınması ile alan uygulaması doyumu (kuruma, danışmana ve alan uygulamasına yönelik doyumların ortalaması) arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Bu çalışmada ise katılımcılar eğitsel danışmanlarıyla ilgili olarak sürecin başlangıcında öğrencilerle iletişim kurmamalarından ve bu durumun oluşturduğu belirsizlikten, eğitsel danışmana gönderilen ödevlerden geri bildirim alamamaktan ve kurgusal bir şekilde bile olsa alan uygulaması sürecinde yazılan raporların yazılmamasından dolayı sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir:

"Hocam bizim aslında söylediğimiz gibi arkadaşların da belirttiği gibi belirsizlik çok fazla stres yarattı üzerimizde. Hocamız bize ilk başlarda hiçbir şekilde dönüş yapmadı nasıl devam edeceğiz diğer mesela diğer gruplarda söylenen bir şeyler vardı ya da başladı bir şekilde eğitimler başladı online üzerinden devam ettiler. Fakat biz bunları gerçekleştiremediğimiz için hocamız bize ödev verene kadar aslında hep belirsizlikle geçti. Bu da üzerimizde çok fazla bir stres yarattı." (K14, K, 22 Yaş)

"Yani sadece son ay hocamızla iletişime geçtik ve ödevlendirmemiz bu şekilde oldu. Çok fazla verim alamadık maalesef bu yüzden hani en azından diğer arkadaşlarımızda mesela vaka tartışmaları olmuş ya da raporlandırma yapmışlar. Bu şekilde de gerçekleşmediği için pandemiden sonraki sürecin K13 arkadaşımızın da dediği gibi ben de de hiç yok yani." (K14, K, 22 Yaş)

"Ben ödevlerim açısından yaptığım ödevler açısından ee sağlıklı bir geri dönüt alamadım. O beni böyle çok kötü hissettirdi açıkçası. Çünkü sadece yapıyosunuz ve gönderiyosunuz. Eksik veya fazla ne noktanız var? Başarılı mısınız yoksa başarısız mısınız? Hani bunu anlayamıyoduk. Çünkü geri dönüt alamıyoduk. Kötü bi şey oldu benim açımdan. Sadece ödevleri yapıp gönderiyodum. Bi yerden sonra motiveniz de düşüyo yani. Ödevi daha iyi yapmak için veya ödev için çabalamak anlamsız gelmeye başlamıştı bi yerden sonra." (K5, K, 22 Yaş)

Katılımcıların ifadelerinden uzaktan eğitim sürecinde alan uygulaması yerine yapılan çalışmaların teorik boyutta kalması ve uygulamaya yakın çalışmaların yapılmaması, eğitsel danışmanla iletişim kurulamaması, eğitsel danışmana bağlı olarak sürecin çalışma yapmadan geçirilmesi, verilen ödevler için eğitsel danışmandan geri dönüt alınamaması sorunlarının yaşandığı; farklı üniversiteler

ve farklı danışmanlara bağlı olarak bu süreçte alan uygulamasının yerine yapılan çalışmaların farklılaştığı ve bu bakımdan bir standardın yakalanamadığı anlaşılmaktadır. Katılımcılar uzaktan eğitim sürecinde bahsi geçen sorunların yanı sıra uzaktan eğitimin olumlu yönlerinden de bahsetmişlerdir. Bir sonraki alt temada bu olumlu yönlere yer verilmiştir.

Uzaktan Eğitim Sürecinin Olumlu Yönleri

Katılımcılar uzaktan eğitim sürecinde daha önce derslerde yapılanlardan daha farklı uygulamalar yapmayı uzaktan eğitim sürecinin olumlu bir yönü olarak değerlendirmektedir:

"Ya da işte mesela film analizi yapıyoduk bize film veriyolardı ödev. Onları izleyip sosyal hizmet bakış açısıyla öğrendiklerini beyninden geçirip ona göre bir analiz yapmak falan bunlar iyi oluyordu. Çünkü bunları daha önce hiç derslerde yapmıyorduk mesela. … farklı bir şey yapmış olduk yani normalde yaptığımızdan daha farklı bir şey yapmış olduk daha farklı bir şey deneyimlemiş olduk. Bu yönden olumlu diyebilirim." (K5, K, 22 Yaş)

Katılımcılardan biri uzaktan eğitim sürecinde daha önce dersini almamış olduğu konularda makale okumanın kendisine katkı sağladığını ifade etmiştir:

"Olumlu bir tarafı her hafta farklı konuda bir makale okuyorduk açıkçası bu makalelerin konuları daha derslerini almadığımız ya da hani çoğu üniversitede sosyal hizmetle alakalı her türlü ders verilmiyor. Bu çok uzun sürer gerçekten bu çok geniş bir alan her hafta farklı ve özellikle hocalarımız o şekilde seçmeye çalışmalarda derslerini almadığımız konularda makaleler okumamızı şey yapıyorlardı. O bakımdan iyi oldu diye düşünüyorum." (K10, K, 24 Yaş)

Farklı bir katılımcı ise uzaktan eğitim süreciyle birlikte eğitsel danışmanının sorumluluğunda olan diğer öğrencilerle birlikte bilgi ve tecrübelerini paylaştıklarını, farklı sosyal hizmet alanlarında uygulama yapan öğrencilerin bakış açılarıyla vakaların tartışıldığını ve bu toplantıların kendisine katkı sağladığını ifade etmektedir:

"Ve biz hepimiz birlikte bi görüşmeye katılıyoduk zoom üzerinden. Böyle bir görüşme yaptığımız için örneğin vaka çalışmaları da yapıyoduk biz hocamız bize bir vaka veriyodu. Geneli kapsayan bir vaka yani bütün o alanlarla ilgili, hepimizin alanını kapsayan. Biz onları inceliyoduk, analiz ediyoduk bi sonraki hafta herkes kendi alanına göre anlatıyodu. Bu görüşmeler benim açımdan örneğin ben tıbbi sosyal hizmet birimindeydim ama bir vakanın gençlik açısından da veya psikiyatrik açıdan da nasıl incelenebileceğini de öğrendim. Onun haricinde arkadaşlarımız mesela önceki vakalarla ilgili konuşuyorduk, deneyimlerimizden bahsediyorduk. …Bu açıdan yaptığımız görüşmelerin bana farklı alanları görmem açısından da bir katkısı oldu." (K3, K, 22 Yaş)

Katılımcılar uzaktan eğitim sürecinde daha önce derslerde yapılmayan farklı uygulamaların yapılmasını ve dersini almamış olduğu alanlara yönelik makale okuma, alan uygulaması öğrencileriyle birlikte vaka tartışması yapma gibi uygulamaları bu sürecin olumlu yönleri olarak değerlendirmiştir.

ALAN UYGULAMASINI YÜZ YÜZE TAMAMLAYAMADAN MEZUN OLMAK

Alan uygulamasını yüz yüze tamamlayamadan mezun olmak ana teması; pandeminin alan uygulaması sürecine yansımaları ve alan uygulamasını yüz yüze eğitim yöntemleriyle tamamlayamadan mezun olmanın meslek hayatına olası yansımaları ile ilgili düşünceler alt temalarından oluşmaktadır.

Pandeminin Alan Uygulaması Sürecine Yansımaları

Pandemiden önceki süreçte alan uygulamasını etkili olarak geçiren katılımcılar pandemi sürecinden olumsuz etkilendiğini ifade ederken etkili olarak geçirmeyen katılımcılar pandemi sürecinden olumsuz etkilenmediğini ifade etmektedir:

"Beş hafta ama beş hafta içerisinde bayağı sorunlu sorunlu olaylarla şey yaptım. Beş hafta 15 haftaya bedel gibi geldi bana yani. Bu deneyim konusunda da daha çok fazla vaka formülasyonu popülasyonu çok fazla bir kurumdu A. O yüzden ben de çok verim almıştım. Stajımın aslında bu şekilde uygulamanın yarıda kesilmesi beni baya şey yaptı deneyim açısından baya örseledi diyebilirim." (K15, E, 25 Yaş)

"Bu süreç benim için keşke alan tecrübesi olsaydı çok faydalı olsaydı alan tecrübesi. Yani aktif bir engelli biriminde de olsa aktif bir staj süreci geçireceğini düşünseydim gerçekten alan tecrübesini devam etmek isterdim ama çok pasif geçeceğini düşündüğüm için çok da ben üzülmedim yani bittiği için orada." (K10, K, 24 Yaş)

"Ben farklı bir şehirde hiç okulundan haberdar değil meslekten çok haberdar olmayan bir yerde çalıştığım için sen yapamazsın işte yapmamalısın yetkinliğimi bilmedikleri için çok benim için verimli değildi açıkçası. İşte ben o yüzden söylemiştim pandemideki online eğitim benim için çok daha verimliydi. Çünkü meslektaşım olan bir sosyal hizmet mezunu bir çalışanla konuşuyordum ve birçok alan hakkında bilgi sahibi oldum." (K6, K, 22 Yaş)

Katılımcılardan biri ise öğrenci sayısının fazlalığından dolayı yüz yüze alan uygulaması yapılan süreçte daha az uygulama yapma imkânı bulabildiğini ve daha fazla alan uygulaması yapmak istediğini belirtmektedir:

"Rapor yazdım hani o yönden mutluyum yani. Benim kadar rapor yazamayan arkadaşlarım da vardı. Biz çok kalabalıktık çünkü. O da büyük bi sıkıntı aslında. Yani ne kadar çok öğrenci olursa o kadar çok senin uygulama dersinde bişiyleri öğrenme fırsatın kaçıyo. Yani ben 4 5 hafta gidebildim belki ama sadece 2 hafta aktif olarak stajımı yapabildim. Çünkü ondan önce bana bi türlü sıra gelmemişti. Ne kadar kurumda az insan varsa az stajyer varsa o kadar çok şansın oluyor bişeyleri yapabilmek öğrenebilmek açısından. … 5 haftaya da sığdıramadık hatta ben 2 hafta adam gibi yapabildim, gerçekten yapabildim. Onu da çok zorlandım yani. Keşke daha fazla olabilseydi." (K5, K, 22 Yaş)

Tuncay (2020: 24)'a göre "Sosyal hizmet eğitiminin tamamının uzaktan eğitimle verilmesi olanaklı değildir. Öğrencilerin kuruluş uygulamalarının, süpervizyonunun eş zamanlı ve yüz yüze etkileşimle bilgi, beceri ve yaşantı paylaşımı gerçekleşmesi öğrenciden beklenen profesyonel davranış

kalıplarının geliştirilmesini sağlamaktadır.” Saruç ve Aslantürk (2021)’ün yapmış olduğu çalışmaya katılan akademisyenlerin %47,6’sı uzaktan eğitim yönteminin sosyal hizmet eğitimi için uygun olmadığını, %35,7’si uzaktan eğitim yöntemlerinin sadece örgün eğitimi destekleyici olarak kullanılması gerektiğini, %14,3’ü ise uzaktan eğitim yöntemlerinin sadece teorik dersler için uygun olduğunu; %17,6’sı uygulamalı derslerin yapılamaması ve beceri kazandırmaya yönelik uygulamalı öğretim tekniklerinin kullanılamamasını uzaktan eğitimin zayıf yönleri olarak belirtmiştir. Selçuk ve diğerlerinin (2021) yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin büyük bir çoğunluğu uzaktan eğitim sürecinde içeriğinde uygulama olan derslerin niteliğinden memnun olmadığını, bir kısmı da alan uygulaması dersinin zorlaştığını ifade etmektedir. Bu çalışmada ise katılımcılar uzaktan eğitim sürecini ne kadar etkili geçirseler de uzaktan eğitimle yürüttükleri alan uygulamasının yüz yüze uygulama kadar etkili olmadığını düşündüklerini ifade etmiştir:

“…etkili değildi kesinlikle bi alandaki uygulama kadar ama uzaktan eğitim sürecinde bence eğitsel danışmanımla birlikte alabileceğim en etkili verimi alabileceğimi alabildiğimi düşünüyorum. Ee o yüzden yani uzaktan olarak etkili bi süreçti bu raporları hazırlamamız. Aynı şekilde hocamdan da geri dönüt alabiliyodum. Arada görüntülü toplantı felan yapıyoduk diğer arkadaşlarımızla birlikte. O yüzden uzaktan olarak en etkili şekilde tamamladığımı düşünüyorum.” (K4, K, 23 Yaş)

“Ama eğitsel danışmanımıza da sürekli işte hafta içi belirli günler belirleyip online görüşüyorduk ve her hafta bir konu seçiyorduk. Atıyorum işte sosyo-ekonomik destekle ilgili olsun sosyal politikalarla ilgili olsun ya da böyle vaka tartışmaları yapıyorduk bir örnek bir vaka üzerinden tartışıyorduk. Ve bu süreci verimli geçirdik ama tabii ki bu aslında akademik eğitimin bir devamı gibi oldu yani staj kadar etkili olmadı açıkçası ama yine de alandan kopmamamız açısından da bence önemliydi.” (K9, K, 22 Yaş)

Katılımcıların ifadeleri değerlendirildiğinde uzaktan eğitimle devam ettikleri alan uygulamasının yüz yüze alan uygulaması kadar etkili olmadığını düşündükleri, pandemiden önceki alan uygulaması deneyimlerine göre pandemi sebebiyle alan uygulamasını yüz yüze tamamlayamama durumundan olumsuz etkilendikleri veya etkilenmedikleri anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra katılımcılar alan uygulamasını yüz yüze tamamlayamama durumundan meslek hayatına başladıklarında da çeşitli şekillerde etkileneceklerini ifade etmiştir. Bir sonraki alt temada, katılımcıların meslek hayatlarında bu durumun nasıl bir etki oluşturacağına yönelik görüşlerine yer verilmiştir.

Alan Uygulamasını Yüz Yüze Eğitim Yöntemleriyle Tamamlayamadan Mezun Olmanın Meslek Hayatına Olası Yansımaları ile İlgili Düşünceler

Duyan (2010:55)’a göre öğrenciler için alan uygulaması “bağımsız olarak sosyal hizmet uygulaması yapma yolunda ilk adımları” atmaya başlama için bir fırsattır. Dhemba (2012) ise alan uygulamasının profesyonel sosyal hizmet uygulamasına hazırlık süreci olduğunu belirtmektedir. Nitekim Başer ve Kırlıoğlu (2019)’nun yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin alan uygulaması sürecinin mesleki yaşama hazırlamasına yönelik beklentiye sahip oldukları belirtilmektedir. Dolayısıyla alan

uygulamasının öğrencileri meslek hayatına hazırlama noktasındaki öneminin büyük olduğu ifade edilebilir. Nitekim katılımcılardan biri pandemiden önce almış olduğu uygulama eğitiminin kendisine tam anlamıyla yeterli gelmeyeceğini, meslek hayatında "sudan çıkmış balık gibi" bir etki oluşacağını ifade etmektedir:

"Yani görüşmenin başından beri de söylediğimiz gibi bu süreç yani uygulama ağırlıklı bir bilim ve meslek olan sosyal hizmette bayağı bir sıkıntı yarattı. Ve uygulamada dediğimiz gibi bir sudan çıkmış balık boyutunu yaşatacağını düşünüyorum. … Biz mesela ben beş hafta yapabildim. O beş haftalık süreç bana mesleki manada yeterli olacak mı uygulama açısından? Bir nebze yani çok aşırı derecede verimli olacağını düşünmüyorum." (K15, E, 25 Yaş)

Katılımcılar alan uygulaması sürecini uzaktan eğitim yöntemleriyle tamamlayarak mezun olmanın kendilerinde yarım kalmışlık ve "sosyal hizmet uzmanı olarak değil de sosyal hizmet öğrencisi olarak" mezun oldukları hissi oluşturduğunu ifade etmiştir:

"Ben hatta bizim etik dersinde hocamız şey demişti "yarım doktor candan yarım hoca dinden eder yarım sosyal hizmet uzmanı neyden eder?" Dediydi. Gerçekten bu süreçte hani uygulama eksikliği bizler için bir eksiklik bir yarımlık olarak düşünüyorum kendi açımdan." (K15, E, 25 Yaş)

"Ve hani bu ikinci dönem başladığımızda eğitsel danışmanımız hep şunu söylüyordu bize artık sizden hani işte öğrenci gibi değil de kurumdaki sosyal hizmet uzmanı gibi davranmanızı bekliyoruz diyordu hani. … O yüzden hani diğer arkadaşlarımın da dediği gibi tam olarak kendimi sosyal hizmet uzmanı olarak mezun edemedim açıkçası bitiremedim bu süreci, sosyal hizmet öğrencisi olarak bitirdim daha çok." (K4, K, 23 Yaş)

Katılımcılar pandemi sebebiyle uzaktan eğitime geçilen süreçte grup çalışması ve proje çalışmasını gerçekleştiremediğinden dolayı meslek hayatında bu çalışmaları yaparken zorlanacağını ifade etmektedir:

"Sadece ikinci dönem proje ve grup çalışması gerçekleştirecektik, bu konuda sıkıntı yaşadık. Eğer ilerde meslek hayatımda benden bir proje hazırlamam istenirse ya da bir grup çalışması gerçekleştirmem istenirse bu konuda sıkıntı yaşayacağımı düşünüyorum. Özellikle grup çalışması konusunda daha önce önümde hiçbir örnek olmadı, bunun hani hiçbir uygulamasını yapmadım. Hani en azından projeyi teorik olarak okulda yapmıştık birkaç kez teori kısmını biliyorum en azından ama grup çalışmasına hiç hâkim değilim. Bu yönden sıkıntı yaşayacağını düşünüyorum." (K11, K, 22 Yaş)

Farklı bir katılımcı ise alan uygulamasının öğrenme sürecinin bir parçası olduğunu, ilerde pandemi sebebiyle yapamamış olduğu makro boyuttaki çalışmalarını yaparken sorun yaşayacağını düşünse de alan uygulamasını yüz yüze tamamlayamadan mezun olmanın kendisini çok etkilemeyeceğini düşündüğünü ifade etmektedir:

"Hocam açıkçası ben hani az önce de belirtmiştim öğrenme sürecimiz sadece bu alan uygulamasından geçmiyor yani. Geri kalan üç yıllık bir teorik öğrenme sürecimiz de oldu yani bir kısmını uzaktan olarak tamamladık yarım kaldı ama bunun meslek hayatımızı bence bizim

açımızdan çok fazla etkileyeceğini düşünmüyorum. Sadece ilerdeki mesleki yaşantımızda makro uygulamalarda belki sıkıntı yaşayabiliriz. Çünkü hani bizim blok uygulamada ikinci dönemde daha çok makro çalışmalar yapılacaktı bunları tamamlayamadım. Belki ilerde hani karşıma makro düzeyde bir çalışma yapabileceğim bir yer bir alan çıkarsa belki bunun eksikliğini yaşayabilirim onun dışında başka bir etkisi olacağını düşünmüyorum." (K4, K, 23 Yaş)

Katılımcılar alan uygulaması sürecinde özgüveni ve tecrübeleri artsa da uygulama yaptığı alanda neler yapılabileceğini kavradığını ve alan uygulamasının bunun devamı olacağını o sebeple meslek hayatında alan uygulamasını yüz yüze tamamlayamadan mezun olmasının büyük bir etki oluşturmayacağını ifade etmektedir:

"Hocam tabii ki kendime güvenim stajda her geçen gün artıyordu, tecrübelerim de artıyordu. Ama tabi bitmesi ile bu süreç biraz duraksadı. Ama ben de böyle aşırı büyük bir etkisi olacağını düşünmüyorum. Yani sonuçta ben o alanda neler yapıldığını neler yapabileceğimi aslında az çok kavramıştım. Ve bu onun devamı şeklinde olacaktı pandemi döneminde olan stajımız. O yüzden aşırı büyük etki edeceğini düşünmüyorum. Ama illaki tabii ki alandan kopmak bağlamında şey oldu olumsuz bir etkisi oldu." (K9, K, 22 Yaş)

Katılımcılardan biri alan uygulamasına yüz yüze devam edememesiyle birlikte bu süreçte sosyal hizmet kurumlarından uzak kalmanın özgüven noktasında kendini olumsuz etkilediğini ve meslek hayatına başladığında bu bağlamda sorun yaşayacağını düşündüğünü ifade etmektedir:

"Daha önce de işte söylediğim için şu an bir işe başladığım zaman başlarsam yani öyle bir durum olursa iş yaşamında beni çok uzun zamandır o kurumdan uzak kalmış olmanın özgüvensizliği etkileyebilir. Hani daha önce bu kadar mesela stajdan sonra stajım bittikten sonra daha bir özgüven kazandıktan sonra ister istemez o kuruma daha bir özgüvenle girebilirim." (K6, K, 22 Yaş)

Farklı bir katılımcı ise meslek hayatına başladığında diğer meslek elemanlarının kendisinin alan uygulamasını yüz yüze tamamlayamadan mezun olduğu için mesleki çalışmalarının eleştirilmesinden ve iş birliği yapmak istemeyebileceklerinden dolayı çekindiğini ancak bunların aşılabileceğini düşündüğünü ifade etmektedir:

"Bir de benim şu noktada da hafif bir çekincem var mesela başladığımız işe çalışmaya başladığımız kurumdaki hani diğer uzmanlarımız olsun diğer mesleki arkadaşlarımız hani biz stajımızı tam olarak tamamlayamadığımız için biz de o noktada acaba yetersiz görebilirler mi? Bize öyle yaklaşabilirler mi? İş birliği yapma noktasında bizden biraz uzak kalmak isteyebilirler mi ya da bizim mesleki yaklaşımlarımızı eleştirmeye daha açık haldeler mi? Bunlar beni biraz düşündürüyor. Ama bunlarında zamanla aşılabileceğini hani bizim mesleki çalışmalarımızla, kendimizi göstererek, iş birliğine değişime değiştirmeye uyumlu halde olduğumuzu göstererek aşılabilecek şeyler olduğunu düşünüyorum açıkçası bu süreçte." (K8, K, 23 Yaş)

Başka bir katılımcı ise alan uygulamasını yüz yüze tamamlayamadan mezun olmanın cesaretini azalttığını, müracaatçıların hayatını olumsuz etkileyecek bir hata yapmakla ilgili endişe duyduğunu ifade etmektedir:

"… yapabileceğimin yetkinliğine inanmış bir şekilde stajı bitirmek isterdim. Şu an onun cesaretsizliğini yaşıyorum açıkçası. Tereddütle yaklaşıyorum. Hani ben yapabilir miyim yapamaz mıyım? Gerçekten bu yetkinliğe ulaştım mı? … Çünkü gerçekten cesaret yok. Hani bir bireyle bir müracaatçıyla oturup bir müdahale planı hazırlamadan o cesaret ya da onu açıkçası süpervizörsüz yapmak korkutuyor beni. Hata yapmaktan korkuyorum birinin hayatını değiştirecek, olumsuz anlamda değiştirecek bir hata yapmaktan korkuyorum. Bu stajın eksikliği bende o şekilde bir his oluşturuyor. O yüzden de cesaret cesaretin birazını alıp gitti diye düşünüyorum." (K10, K, 24 Yaş)

Katılımcılardan biri alan uygulamasını yüz yüze tamamlayamadan mezun olmasının ilerde mesleği yapıp yapamama noktasında kendisini düşündürdüğünü ifade etmektedir:

"Hani bu deneyimi alamamış olmak beni korkutuyor bir yandan da çünkü ilerde çok fazla değişik insanla çok fazla değişik vakalarla karşılaşacağız. Acaba yapabilir miyim yapabilecek miyim gibi duygular içine de sürüklüyor beni uygulamanın yarıda kalmış olması." (K3, K, 22 Yaş)

Erbay ve Sevin (2013)'in yapmış olduğu çalışmada katılımcılardan biri alan uygulamasının sadece bir alanda yapılıyor olmasının sadece uygulama yapılan kurumla ilgiyi bilgiye sahip olmalarına sebep olduğunu ifade etmiştir. Bu çalışmada ise katılımcılar alan uygulamasını yüz yüze tamamlayamadan mezun olmasına bağlı olarak değil de sosyal hizmette çok fazla alan olması ve sınırlı bir alanda uygulama deneyimi olması sebebiyle kendisini mesleğe hazır hissetmediğini ifade etmektedir:

"Şöyle ben de kendimi hazır hissetmiyorum. Ama bunun nedeni stajın yarıda kesilmesi değil. … Ben tek bir alanda staj yaptım sadece tıbbi sosyal hizmet alanında. Bir sürü sosyal hizmetin alanı var adli sosyal hizmet işte okul sosyal hizmeti vesaire gibi bu alanlarda çalışırsam eğer yani birçok şeyi bilmiyor olarak başlayacağım. Görüşme yaptık tamam sosyal inceleme yazdık ama yazılan sosyal incelemenin bile ben hani kurumdan kuruma farklı olduğunu düşünüyorum. … Yani bu şekilde ben de hazır değilim." (K11, K, 22 Yaş)

Katılımcının bu ifadesi pandemi sürecinden önce de alan uygulamasına yönelik sınırlı alanda uygulama yapılabilmesi ve sadece bu alanlara yönelik deneyim kazanılabilmesinin öğrencilerin mesleğe kendilerini hazır hissetmesi üzerindeki etkisini göstermesi bakımından önemlidir.

Katılımcılar alan uygulamasını yüz yüze tamamlayamamanın kendilerinde yarım kalmışlık, eksiklik gibi duygular oluşturduğunu; pandemi sebebiyle yapamadıkları grup çalışması, proje gibi uygulamaları meslek yaşamlarında yaparken zorluk yaşayacaklarını; cesaret ve özgüven bakımından bu süreçten olumsuz etkilendiklerini ve bunların meslek hayatlarına yansıyacağını ifade etmekle birlikte söz konusu hususların büyük bir sorun oluşturmayacağını, süreç içerisinde bu eksiklikleri giderebileceklerini de vurgulamışlardır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

COVID-19 pandemisi sebebiyle alınan önlemler çerçevesinde öğrenciler alan uygulaması sürecinde sosyal hizmet kurum veya kuruluşlarında yerine getirecekleri mesleki çalışma ve uygulamaları yapamamış olup bunun yerine eğitsel danışmanların yönlendirmesiyle uzaktan eğitim sürecinde dijital imkanları kullanarak çeşitli çalışmalar yapmışlar ve mezun olmuşlardır. Bu araştırmada pandemi sürecinin alan uygulaması yapan öğrenciler tarafından nasıl deneyimlendiğini keşfetmek amacıyla farklı üniversitelerin sosyal hizmet bölümlerinden 2020 yılında mezun olan katılımcılarla odak grup görüşmeleri yapılmıştır. Odak grup görüşmelerinden elde edilen verilerin analiz edilmesi sonucunda alan uygulamasının önemine yönelik düşünceler, uzaktan eğitim sürecine yönelik deneyimler ve alan uygulamasını yüz yüze tamamlayamadan mezun olmak ana temalarına ulaşılmıştır.

Katılımcılar alan uygulamasının hem mesleki deneyim açısından hem de kişisel açıdan önemli olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir. Katılımcıların mesleki deneyim açısından uygulama yapılan kurumda çalışan meslek elemanlarının bilgi ve deneyimlerinden faydalanma, müracaatçılarla mesleki çalışmalar yapma, teorik bilgileri alana uygulama ve somutlaştırma konularında önemli olduğunu; kişisel açıdan ise kurum kültürünü öğrenme, iş yaşamına hazırlık yapma, özgüven kazanma ve kendini tanıma konularında önemli olduğunu ifade etmişlerdir.

Katılımcıların uzaktan eğitim döneminde pandemi sürecinin kendine özgü belirsizliğinin yanı sıra eğitsel danışmanın öğrencilerle iletişim kurmamasının süreci daha belirsiz hale getirmesi ve eğitsel danışmanlarla etkin bir iletişim kurulamaması, eğitsel danışmanların istenilen ödevlere geri bildirim vermemesi gibi sorunlarla karşılaştıkları, bu sorunların uzaktan eğitim sürecinden alınan verimi azalttığı ve katılımcılar üzerinde olumsuz bir etki oluşturduğu anlaşılmaktadır. Öğrencilerin hem uygulama ortamından hem de eğitim ortamından mahrum kaldığı bu süreçte ödevlendirmelere geri bildirim verilmemesinin danışmanın bilgi ve tecrübelerinden faydalanamamalarına sebep olduğu görülmektedir. Bununla birlikte katılımcılar alan uygulamasına yönelik çalışmaların yapılmamasının bu süreci teorik eğitimin bir devamı haline getirdiğini ifade etmiş ve bu durumu uzaktan eğitim süreci bakımından bir sorun olarak değerlendirmiştir. Danışmanların uzaktan eğitimin etkili geçmesinde önemli bir yerinin olduğu ve danışmanların uzaktan eğitim sürecinde izledikleri yöntem ve tutumların öğrencilerin uzaktan eğitime aktif katılma ve bu eğitimden faydalanma durumuna yansıdığı görülmektedir.

Katılımcılar uzaktan eğitim yöntemleriyle devam etmiş oldukları alan uygulaması eğitimini sahada yapmış oldukları alan uygulaması kadar etkili bulmadıklarını ifade etmiştir. Bunun yanı sıra katılımcıların ifadelerinden pandemiden önceki süreçte alan uygulamasını etkin bir şekilde geçiremeyen, uygulama yaptığı kurumda mesleki çalışmalarını gerçekleştiremeyen, uygulama yaptığı kurumda ilgili meslek elemanı olmayıp meslek elemanlarının deneyim ve bilgisinden faydalanamayan öğrencilerin olduğu ve bu öğrencilerin pandemi sebebiyle alan uygulamasına

devam edememekten olumsuz etkilenmedikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca alan uygulaması yapan öğrenci sayısının fazlalığı sebebiyle daha kısıtlı süre uygulama yapabilen ve çalışmalara katılabilenlerin olduğu katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Bu bağlamda sosyal hizmet kurum ve kuruluşlarında yüz yüze alan uygulamasına devam eden öğrencilerin en üst düzeyde fayda sağlayabilmesi için gereken çalışmaların yapılması ve öğrencilerin alan uygulaması sürecindeki deneyimleri ve yaşadığı sorunlara odaklanan farklı araştırmaların yapılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Katılımcıların ifadelerinden danışmanlarla veya alan uygulamasına devam eden diğer öğrencilerle birlikte yapılan tartışmaların pek çok katkısının olduğu ve bu tartışmaların öğrencilere yeni bakış açıları kazandırdığı anlaşılmaktadır. Bu gibi tartışma ortamlarının uzaktan eğitim yöntemleriyle veya alan uygulamasına sahada devam edilen süreçte oluşturulmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

COVID-19 pandemisi sebebiyle alan uygulamasına devam edememeleri ve alan uygulamasına yönelik beklentilerini karşılayamamaları sonucunda katılımcıların yarım kalmışlık hissi yaşadıkları ve sosyal hizmet uzmanı değil sosyal hizmet öğrencisi olarak mezun olduklarını düşündükleri görülmektedir. Katılımcıların uygulama sürecini yüz yüze tamamlayamadan mezun olma durumu özellikle o süreçte yapılması planlanan (genellikle grup çalışması, proje ve kurumun kendine özgü çalışmaları) çalışmaları yapamamalarına sebep olmuştur ve katılımcılar bu çalışmalarla meslek hayatlarında karşılaştıkları zaman sorun yaşayacaklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılar bu durumun cesaret ve özgüven bakımından kendilerini olumsuz etkilediğini, meslek hayatında müracaatçılar için olumsuz sonuçlar doğurabilecek bir hata yapmakla ilgili endişe duymalarına sebep olduğunu ifade etmiştir. Katılımcılar bu hususlarda eksik olduğunu düşündükleri yerler olsa da bunların büyük bir sorun oluşturmayacağını düşündüklerini ve bunları meslek hayatlarında tamamlayabileceklerini ifade etmiştir.

Katılımcıların ifadelerinden sosyal hizmetin birçok alanı olması ve kısıtlı bir alanda uygulama yapma fırsatına sahip olmaları sebebiyle kendilerini mesleğe hazır hissetmedikleri, pandemi sebebiyle alan uygulaması yapamamalarının mesleğe kendilerini hazır hissetmede bir etkisi olsa da zaten kısıtlı bir alanda uygulama yapacaklarından fazla etkisi olmayacağını düşündükleri anlaşılmaktadır. Bu bağlamda sınırlı sosyal hizmet alanında uygulama yapma durumuna yönelik araştırmalara ve alan uygulaması sürecinin bu durum göz önünde bulundurularak yapılandırılmasına ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Katılımcılar pandemi sebebiyle uzaktan eğitime devam eden ilk grup olmalarından dolayı yaşanılan belirsizliklerin çok fazla olduğu, teknolojik imkanların çok fazla kullanılamadığı bir süreç yaşadıklarını vurgulamışlardır. Bu nedenle uzaktan eğitim yöntemleriyle alan uygulaması yapılabilmesine yönelik teknolojik altyapının geliştirilmesi ve bu yöntemlerin kullanımıyla ilgili akademisyen ve öğrencilere eğitim verilmesine ihtiyaç vardır. Ayrıca uzaktan alan uygulaması yapılan sürecin sosyal hizmet kurum ve kuruluşlarıyla iş birliği içerisinde yürütülmesi ve bu sayede öğrencilerin uygulama deneyimi kazanmasına yönelik çalışmaların yapılması önerilmektedir.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Girişimsel olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 30/12/2020 tarih ve 2020/1999 no.lu karar ile araştırma onayı alınmıştır. Bununla birlikte araştırmanın yapılabilmesi için Sağlık Bakanlığı COVID-19 Bilimsel Araştırma Değerlendirme Komisyonu'ndan onay alınmıştır.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Çalışmaya birinci yazar %60, ikinci yazar %40 oranında katkı sağlamıştır.

ÇATIŞMA BEYANI

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

Archer-Kuhn, B., Ayala, J., Hewson, J., & Letkemann, L. (2020). Canadian reflections on the Covid-19 pandemic in social work education: from tsunami to innovation. *Social Work Education*, *39*(8), 1010-1018.

Azman, A., Singh, P. S. J., Parker, J., ve Ashencaen Crabtree, S. (2020). Addressing competency requirements of social work students during the COVID-19 pandemic in Malaysia. *Social Work Education*, *39*(8), 1058-1065.

Baciu, E. L. ve Trancă, L. M. (2021). Re-framing Challenges as Opportunities: Moving a Social Work Practicum Program in an Online Format and Making It Work. *Social Work Review/Revista de Asistenta Sociala*, (1). 179-191.

Başer, D. ve Kırlıoğlu, M. (2019). Sosyal hizmet öğrencilerinin alan uygulamasına yönelik beklentileri ve deneyimleri: Nitel bir araştırma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, *30*(2), 390-416.

Beydili-Gürbüz, E. (2020). Sosyal hizmet eğitiminde teori ve pratiği bütünleştirmede bir yöntem olarak simule müracaatçılar. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, *16*(30), 2941-2965. DOI: 10.26466/opus.666764

Bogo, M. (2006). Field instruction in social work: A review of the research literature. *The Clinical Supervisor*, *24*(1-2), 163-193.

Braun, V. ve Clarke, V. (2019). Psikolojide tematik analizin kullanımı. S. N. Şad, N. Özer ve A. Atli (Çevirenler). *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, *7*(2), 873-898. doi: 10.14689/issn.2148-2624.1.7c.2s.17m

Csoba, J. ve Diebel, A. (2020). World wide closed! Social worker field practice during the 'lockdown'period. *Social Work Education*, *39*(8), 1094-1106.

Çelik, G. (2011). Sosyal hizmet eğitiminde alan uygulaması. Sosyal Hizmet Sempozyumu 2011: 50.Yılında Türkiye'de Sosyal Hizmet Eğitimi: Sorunlar, Öncelikler ve Hedefler. Ankara: Sosyal Hizmet Araştırma ve Geliştirme Derneği Yayını.

Çokluk, Ö., Yılmaz, K. ve Oğuz, E. (2011). Nitel bir görüşme yöntemi: Odak grup görüşmesi.

Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, *4*(1), 95-107.

Davis, A., & Mirick, R. G. (2021). COVID-19 and Social Work Field Education: A Descriptive Study of Students' Experiences. *Journal of Social Work Education*, 1-17.

Dhemba, J. (2012). Fieldwork in social work education and training: issues and challenges in the case of Eastern and Southern Africa. *Social Work & Society*, *10*(1), 1-16.

Dikmen, S.ve Bahçeci, F. (2020). Covid-19 pandemisi sürecinde yükseköğretim kurumlarının uzaktan eğitime yönelik stratejileri: Fırat Üniversitesi örneği. *Turkish Journal of Educational Studies*, *7*(2), 78-98.

Doğan, İ. ve Duyan, V. (2015). Sosyal hizmet öğrencilerinin yaz uygulamasının sosyal hizmet uygulamasının amaçları açısından değerlendirilmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, *26*(2), 105-125.

Duyan, V. (2010). Sosyal hizmet: Temelleri, yaklaşımları, müdahale yöntemleri. Ankara: Aydınlar Matbaacılık Sanayi ve Ltd. Şti.

Erbay, E., Adıgüzel, İ. B. ve Akçay, S. (2013). Sosyal hizmet öğrencilerinin sosyal hizmet uygulaması dersleri kapsamında uygulama yürütecekleri kurumları tercih etme süreçleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, *24*(2), 95-107.

Erbay, E. ve Sevin, Ç. (2013). Hacettepe üniversitesi sosyal hizmet 4. sınıf öğrencilerinin eğitim süreçlerine ve gelecekteki meslek yaşamlarına ilişkin görüşleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, *24*(1), 25-39.

Fortune, A. E., Lee, M. ve Cavazos, A. (2008). Does practice make perfect? Practicing professional skills and outcomes in social work field education. *The clinical supervisior*, *26*(1-2), 239-263.

IFSW (2014). Global definition of social work. Erişim Tarihi: 11.12.2020, https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/

Işık, E. ve Semerci, Ç. (2019). Eğitim alanı nitel araştırmalarında veri üçgenlemesi olarak odak grup görüşmesi, bireysel görüşme ve gözlem. *Turkish Journal of Educational Studies*, *6*(3), 53-66.

Karadağ, E. Ve Yücel, C. (2020). Yeni tip koronavirüs pandemisi döneminde üniversitelerde uzaktan eğitim: Lisans öğrencileri kapsamında bir değerlendirme çalışması. *Yükseköğretim Dergisi*, *10*(2), 181-192.

Keeney, A. J., Byrnes, E. I., Young, J. A., ve Beecher, B. (2021). Beyond COVID-19: what's next for skill assessment practices in social work education?. *Social Work Education*, 1-12.

Kol, E. (2019). Sosyal hizmet uygulaması derslerinin amaç, kapsam ve işleyişi. Ö. Öztürk (Ed.), Sosyal hizmet uygulaması II içinde (ss.29-54). Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını.

Kumral, O. (2010). Nitel çalışmalarda odak grup görüşmesi. *Çağdaş Eğitim Dergisi, 35(*374), 16-22.

Kümbetoğlu, B. (2017). Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Lee, M. (2006). *Learning activities and their effect as function of reflection over the course of field practicum*. (Doktora Tezi). University at Albany, Albany.

Marinoni, G., van't Land, H. ve Jensen, T. (2020). *The impact of COVID-19 on*

higher education around the world. Paris: International Association of Universities. https://www.iau-aiu.net/IMG/pdf/iau_covid19_and_he_survey_report_final_may_2020.pdf

Marlowe, J. M., Appleton, C., Chinnery, S. A. ve Van Stratum, S. (2015). The integration of personal and professional selves: Developing students' critical awareness in social work practice. *Social Work Education*, *34*(1), 60-73.

Melero, H., Hernandez, M. Y., & Bagdasaryan, S. (2021). Field note—social work field education in quarantine: administrative lessons from the field during a worldwide pandemic. *Journal of Social Work Education*, 1-6.

Papouli, E. (2014). Field learning in social work education: Implications for educators and instructors. *Field Educator*, *4*(2), 1-16.

Saruç, S. ve Aslantürk, H. (2021). Covid-19 pandemi sürecinde Türkiye'de sosyal hizmet eğitiminin sosyal hizmet akademisyenleri perspektifinden değerlendirilmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, *32*(2), 421-438.

Selçuk, O., Gencer, T. E. ve Karataş, Z. (2021). Sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin covıd-19 salgını ve uzaktan eğitim sürecine ilişkin tutumları ile psikolojik sağlamlıklarının incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, *32*(3), 967-994.

Singh, M. I., Doyle, K., ve Wobbe-Veit, L. (2021). Social work field education: harnessing technology to connect social work education and practice during covıd-19. *International Journal of Digital Society, 12*(1), 1695-1699.

Tekindal, M. ve Uğuz-Arsu, Ş. (2020). Nitel araştırma yöntemi olarak fenomenolojik yaklaşımın kapsamı ve sürecine yönelik bir derleme. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, *20*(1), 153-172.

Tuncay, T. (2020). Çevrimiçi sosyal hizmet eğitimi: Fırsatlar ve engeller. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, *4*(1), 18-27.

Walsh, C. A., Gulbrandsen, C. ve Lorenzetti, L. (2019). Research practicum: An experiential model for social work research. *Sage Open*, *9*(2), 1-11.

Williamson, S., Hostetter, C., Byers, K. ve Huggins, P. (2010). I found myself at this practicum: Student reflections on field education. *Advances in Social Work*, *11*(2), 235-247.

YÖK. (2020). Basın açıklaması. Erişim Tarihi: 14.12.2020, https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/YKS%20Ertelenmesi%20Bas%C4%B1n%20A%C3%A7%C4%B1klamas%C4%B1.aspx